

Zagrebu gdje predaje kolegije Akademska pismenost i Elektronički tekstovi. Ljubica Josić pokazala se kao vrlo spretna tajnica, osobito kao stručna tajnica i u svoje četiri godine bliske suradnje s Jezikom stasala je u vrsnu suradnicu. Poželimo joj dobrodošlicu u Uredničko vijeće.

Jezik ide dalje. Dok postoje autori spremni pisati za Jezik, urednici voljni raditi dan za danom (jer Jezik ide u pet brojeva godišnje, pritisak je svakodnevni), poklonici hrvatskoga jezika koji moralno i materijalno uskaču gdje država odskoči, naši pretplatnici i čitatelji – za opstanak Jezika nema brige.

Sanda Ham

POVODOM OBILJEŽAVANJA DANA HRVATSKOGA JEZIKA

Slavica Vrsaljko

Smisao i važnost Deklaracije

Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika značila je svojevrsan odgovor na sva događanja koja su joj prethodila. Novosadski dogovor samo je teorijski deklarirao zajedničku jezikoslovni osnovu srpskoga i hrvatskog književnog jezika pri tom ne poričući povijesnu, kulturno-povijesnu, nacionalnu i političku istinu o pravu svakog naroda na vlastiti jezični identitet nacionalnog i kulturnog života. Međutim, usprkos jasnoći navedenih načela, određene nepreciznosti u samim formulacijama omogućavale su njihova iskrivljavanja i kršenja. U tekstu Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga jezika dalje se navodi kako se, oslanjajući se na bitna svojstva samoupravnog socijalističkog društva, potpisane hrvatske kulturne i znanstvene ustanove, obvezivalo da na području svog djelovanja – jezika, književnosti, znanosti i kulture uopće – poduzmu sve potrebno da se u neposrednoj praksi ostvaruju sva načela socijalističkog sustava (Telegram, 17. ožujka 1967., prema Hekman, 1997.).

Prije objavljivanja Deklaracije sastavljena je komisija za njezinu izradu, međutim nije jasno tko su bili članovi. U tekstu Miroslava Brandta u knjizi Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jeziku – Građa za povijest Deklaracije, navodi se:

„O tome tko je bio u toj komisiji danas se mišljenja razilaze, a iz kruga nedovoljno upućenih ljudi sugerirana je predodžba da je bilo sedam članova. Ali to ničim nije potvrđeno. A i njezin sastav je sporan. Nepobitno je da su u njoj, osim mene, bili R. Katičić, T. Ladan i Sl. Pavešić. Kako sam naknadnim provjeravanjem utvrdio, u njoj je bio i V. Pavletić, a sporno je da li je u njoj bio i S. Mihalić, pa će on to sam najbolje znati. V. Blašković nije bio, iako sam pri pisanju za »Panoramu« po nekim indicijama

vjerovao. Dalibor Brozović nikako nije bio u toj komisiji jer tada uopće nije bio član središnjeg Upravnog odbora¹ niti je živio u Zagrebu, nego u Zadru“ (Brandt, 1992., prema Hekman, 1997.: 163.).

O tome zašto Ljudevit Jonke, iako se zalagao za samostalnost hrvatskoga jezika, nije bio u Povjerenstvu, svjedoči tekst Stjepana Babića:

„Danas je razumljivo i zašto u Povjerenstvu nisu bili Ljudevit Jonke i Stjepan Babić za koje bi bilo prirodno da ih se po njihovu položaju i funkciji u pitanjima hrvatskoga jezika odredi u to povjerenstvo. Mogao bi danas tko nagađati o ovom ili onom razlogu, a radilo se zapravo o tome, da ta dvojica, ako stvari pođu po zlu, nisu upravo zato smjeli biti ugroženi iz raznih razloga, među ostalim i zbog Jezika koji je morao izlaziti“² (Babić, 2008.: 17.).

Brojni tekstovi³ svjedoče o pripremnim radnjama, koje su uglavnom bile u tajnosti, sve do same objave kada su objavljene točke zaključaka Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga jezika u Telegramu, jugoslavenskim novinama za društvena i kulturna zbivanja, godina VIII., br. 359. – Zagreb, 17. ožujka 1967. U prvoj točki Deklaracije stoji:

„Na toj osnovi potpisane hrvatske kulturne i znanstvene ustanove i organizacije smatraju da je neophodno potrebno:

1. Ustavnim propisom utvrditi jasnu i nedvojbenu jednakost i ravnopravnost četiriju književnih jezika: slovenskoga, hrvatskoga, srpskoga i makedonskoga.

U tu svrhu treba izmijeniti formulaciju iz Ustava SFRJ čl.131, koja bi morala glasiti ovako:

Savezni zakoni i drugi opći akti saveznih organa objavljuju se u autentičnom tekstu na četiri književna jezika naroda Jugoslavije: srpskom, hrvatskom, slovenskom, makedonskom. U službenom saobraćaju organi federacije obvezno se drže načela ravnopravnosti svih jezika naroda Jugoslavije. Adekvatnom formulacijom treba osigurati i prava jezika narodnosti u Jugoslaviji. (Telegram, 1967.: 3.).

Dotadašnja ustavna odredba o „srpskohrvatskom odnosno hrvatskosrpskom jeziku“ svojom nepreciznošću omogućavala je da se ta dva naziva shvate kao sinonimi, a to se u praksi i događalo. Kao konkretan primjer takvoga iskrivljenoga shvaćanja, navode se Zaključci pete skupštine Saveza kompozitora Jugoslavije prema kojima hrvatskoga jezika kao da nema.

Potpisane ustanove i organizacije smatraju da u takvim slučajevima hrvatski narod nije zastupan i da je doveden u neravnopravan položaj (Telegram, 1967., prema Hekman, 1997.: 27.). Drugom se točkom traži sljedeće:

¹ Misli se na Upravni odbor MH.

² Stjepan Babić taj tekst navodi prema sadržaju točke koja je potpuno jasna iz pisama M. Stevanovića, Ž. Milisavca i MH objavljenih u Vjesniku 26. 3. 1967. (Babić, 2008.: 17.).

³ Više u knjizi Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika 1967. – 1997. urednice Jelene Hekman objavljene 1997.

„2. U skladu s gornjim zahtjevima i objašnjenjima potrebno je osigurati dosljednu primjenu hrvatskoga književnog jezika u školama, novinstvu, javnom i političkom životu, na radiju i televiziji kad se god radi o hrvatskom stanovništvu, te da službenici, nastavnici i javni radnici, bez obzira otkuda potjecali, službeno upotrebljavaju književni jezik sredine u kojoj djeluju.

Ovu Deklaraciju podnosimo⁴ Saboru SRH, Saveznoj skupštini SFRJ i cjelokupnoj našoj javnosti da se prilikom pripreme promjene Ustava izložena načela nedvosmisleno formuliraju i da se u skladu s time osigura njihova potpuna primjena u našem društvenom životu.“ (Telegram, 1967.: 3).

Deklaracija je objavljena, kao što je navedeno, u Telegramu 17. ožujka 1967. zahvaljujući zamjeniku urednika Slavku Mihaliću, koji je odbio povući tekst iz tiska. Njezini su autori: Miroslav Brandt, Dalibor Brozović, Radoslav Katičić, Tomislav Ladan, Slavko Mihalić, Vlatko Pavletić i Slavko Pavešić (Bašić, 2017.: 5).

S obzirom na povijesnu sliku toga vremena, sasvim je razumljivo kako je Deklaracija politički strogo ocijenjena. Poznato je kako su se vrlo brzo nakon njezina potpisivanja nastojale utvrditi pojedinačne političke odgovornosti inicijatora i potpisnika Deklaracije. Slijedila su isključenja: Vlatka Pavletića iz Saveza komunista; na sastanku Osnovne organizacije filozofskoga fakulteta u Zadru iz SKJ isključen je Dalibor Brozović, a kažnjen posljednjom opomenom Franjo Švelec; na Filozofskom fakultetu u Zagrebu kažnjeni su Miroslav Brandt, Ljudevit Jonke, Ivo Frangeš, Josip Pupačić i još devetorica članova Saveza komunista (Hekman, 1997.: 35.). Dalibor Brozović smatrao je Deklaraciju dokumentom koji je ušao u povijest i o kojem će u budućnosti djeca učiti kao što uče o Gajevoj Kratkoj osnovi horvatsko-slavenskoga pravopisanja. Osim toga Brozović navodi kako je Deklaracija pokazala da hrvatski narod može organizirati otpor koji je, iako tada slomljen, pružao nadu da će jednom i uspjeti (Brozović. 1991., prema Hekman, 1997.: 99.).

Stjepan Babić Deklaraciju smatra „međašem dvaju razdoblja“ jer označava kraj jednog vremena i početak drugoga; naime, odmah nakon njezina objavljivanja nastao je preokret u hrvatskom jezikoslovlju, ponajprije na leksičkome području. Napuštene su riječi *tačka*, *tačno* i *tačnost*, a s njima i druge tuđice ili srbizmi jer je hrvatska

⁴ Misli se na sljedeće: Matica hrvatska; Društvo književnika Hrvatske; PEN-klub, Hrvatski centar; Hrvatsko filološko društvo; Odjel za filologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti; Odjel za suvremenu književnost Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti; Institut za jezik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti; Institut za književnost i teatrologiju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti; Katedra za suvremeni hrvatskosrpski jezik Filozofskoga fakulteta u Zadru; Katedra za suvremeni hrvatskosrpski jezik Filozofskoga fakulteta u Zagrebu; Katedra za povijest hrvatskoga jezika i dijalektologija Filozofskoga fakulteta u Zagrebu; Katedra za jugoslavensku književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu; Katedra za stariju hrvatsku književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu; Katedra za noviju hrvatsku književnost Filozofskoga fakulteta u Zagrebu; Institut za lingvistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu; Institut za nauku o književnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu; Staroslavenski institut u Zagrebu; Društvo književnih prevodilaca Hrvatske.

jezična struja krenula Šulekovim, Dapčevim i Ladanovim smjerom (Babić, 1997., prema Hekman, 1997.: 212.). Nadalje, osjetila se razlika i u nazivlju pojedinih struka:

„Najviše se to osjetilo na području književne kritike i kulturne publicistike pa je npr. *muzika* ustupila mjesto *glazbi*, *kompozicija skladbi*, *kompozitor skladatelju*, stala se naglo širiti riječ *tijek* i sl. To je imalo takvu snagu da je počelo zadirati i u društveno i državno područje. *Fond za naučni rad* zamijenjen je *Fondom za znanstveni rad*, čak je i *saobraćajna dozvola* službeno promijenjena u *prometna dozvola*“ (Babić, 1997., prema Hekman, 1997.: 212.).

Deklaracijom o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika jasno se pokazalo sljedeće:

„(...) kamo Srbi ciljaju na jezičnom području i srpska su presezanja ujedno djelovala tako da su se hrvatskim kulturnim djelatnicima na području jezika i oko njega oči do kraja otvorile prije trideset godina i tada su u Matici hrvatskoj pripremili Deklaraciju o imenu i položaju hrvatskoga jezika znajući da ona ima veću važnost od svoga povoda. Iako je formalno bila samo dopis Saveznoj skupštini da se promijeni jezična formulacija u Ustavu SFRJ, Deklaracijom su hrvatski filolozi i književnici rekli odlučno NE! najprije sebi samima da se unitarističkim putem ne smije dalje nastaviti, da taj put jednom za-uvijek treba prekinuti, zatim su jasno rekli cijelomu hrvatskomu narodu kako je taj put za nas poguban, a onda su rekli NE! Komunističkoj partiji SRH i SFRJ, konačno i svim Srbima. Bilo je to zaista povijesno NE, kamen međaš i u hrvatskoj politici općenito, a u hrvatskoj jezičnoj politici posebno“ (Babić, 1997., prema Hekman, 1997.: 210.).

Znanstvena javnost Deklaraciju vrjednuje kao „najvažniji dokument u novijoj povijesti hrvatskoga standardnog jezika“ (Štimac, 2018.: 33.), stoga je razumljivo kako je nužno njezino obilježavanje.

Uspostava Dana hrvatskoga jezika

Kao što se prethodno naglasilo, Deklaracija je u mnogočemu značila prekretnicu u jezičnoj povijesti – od toga trenutka u hrvatskome jeziku ništa više nije bilo isto, a o njezinoj važnosti svjedoči i činjenica kako se diljem Hrvatske svake godine od 11. do 17. ožujka obilježavaju *Dani hrvatskoga jezika*.

Da Deklaracija zaslužuje pozornost mnogo opsežniju i ozbiljniju nego što je nekad imala, hrvatski su filolozi i kulturni djelatnici uočili već na razmeđu 1990. i 1991. (Hekman, 1997.) kada je odlučeno da će se od 13. do 17. ožujka svake godine slaviti Dani hrvatskoga jezika. Tim se nadnevcima prati tijek deklaracijskih zbivanja: 13. ožujka Deklaracija je prihvaćena, do 15. ožujka potpisale su ju sve relevantne udruge i ustanove, a 17. ožujka objavljena je u Telegramu. Zamisao o Danima hrvatskoga jezika prihvatili su Matica hrvatska i Hrvatsko filološko društvo i od tada se u Danima hrvatskoga jezika svake godine objavljuju članci vezani uz Deklaraciju, održavaju se predavanja i sl. (Brozović, 1997., prema Hekman 1997.: 217.) radi promicanja, njegovanja te razvijanja kulture i čistoće hrvatskoga jezika u javnoj uporabi.

Zamisao o održavanju Dana hrvatskoga jezika dao je pokojni akademik Ivo Frangeš na Matoševim danima u Tovarniku 1989.⁵ Zastupnički je dom Sabora Republike Hrvatske na temelju članka 2. stavka 4. alineja 2. Ustava Republike Hrvatske na sjednici održanoj 28. veljače 1997. donio Odluku o proglašenju spomen-tjedna Dani hrvatskoga jezika kojom se dani od 11. do 17. ožujka, svake godine, proglašavaju Danima hrvatskoga jezika, a u povodu obljetnice Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika.⁶ U odluci se navodi kako će se Dani hrvatskoga jezika obilježavati prigodnim priredbama, predavanjima, natjecanjima u poznavanju hrvatskoga jezika u javnome i kulturnom životu Republike Hrvatske u spomen na Deklaraciju, a radi promicanja kulture hrvatskoga jezika u javnoj uporabi.

Središnja je tema ovoga rada obilježavanje 50. obljetnice Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika, stoga je vrijedno izdvojiti otvoreno pismo koje je uputilo Uredništvo časopisa Jezika uz obilježavanje 50. obljetnice. Pismom se Jezik obraća hrvatskoj javnosti te „hrvatskim kulturnim i znanstvenim ustanovama, upozoravajući na današnje prijete hrvatskomu jeziku te na poricanje njegove povijesne samobitnosti zbog političkih i geostrateških interesa“ (Babić, Bašić, Grčević, Ham, Katičić, Mamić i Rittgasser, 2017).⁷ Osim toga, važno je napomenuti kako je Uredništvo časopisa Jezika na prijedlog Mile Mamića prihvatilo pripremu navedenog otvorenog pisma radi, kako se i navodi, zaštite hrvatskoga jezika u javnoj uporabi. Također je važno da je Odsjek za kroatistiku Sveučilišta u Zadru dao i pismenu suglasnost navedenom tekstu, čime se još jednom potvrđuje važna uloga navedenog Odjela u očuvanju hrvatskoga jezika, i to od vremena nastanka same Deklaracije.

Dani hrvatskoga jezika trebali bi biti slobodni kulturni događaj za koji bi organizacijski bila najpogodnija Matica hrvatska koja bi tih dana organizirala predavanja, okrugli stol o kojoj aktualnoj temi hrvatskoga jezika i sl. Naravno, Dani bi se trebali održavati i u drugim ustanovama, u školama, pa i drugdje gdje ima zainteresiranih ljubitelja hrvatskoga jezika, bilježiti u javnim glasilima jer

„jezična kultura treba prodirati u sve slojeve hrvatskoga naroda... Dani hrvatskoga jezika treba da su posvećeni hrvatskomu jeziku, a tema o njemu ima obilje, od povijesti jezika, hrvatskih narječja do problema suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika jer svaka spoznaja s tih područja pridonosi jezičnoj kulturi.“ (Babić, 1997.: 115.).

„Svijest o jezičnoj kulturi ne pripada samo institucijama, nego svima nama koji hrvatski govorimo, kulturna je obveza svih nas obilježiti Dane hrvatskoga jezika, neovisno na koji način, bilo predavanjem, izložbom, osim toga može se upozoriti na jezične nepravilnosti, a sve s ciljem podizanja razine jezične kulture i svijesti o hrvatskom jeziku kao dijelu nacionalnoga identiteta.“ (Ham, 2016.: 38.)

⁵ <http://www.matica.hr/ogranci/ZADAR/izvjesce/259/>

⁶ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_03_27_338.html

⁷ U navedenom se proglasu govori i o ukidanju Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika. Ono je ukinuto 2012. bez posebnoga obrazloženja. Traži se ponovna uspostava Vijeća zbog njegove nezamjenjive uloge u normiranju suvremenoga hrvatskog jezika.

Osim toga, to je događaj kojim se želi očuvati materinski jezik, njegova narječja i dijalekte, upoznati s bogatom jezičnom baštinom. Poznato je kako je hrvatski jezik prošao trnovit put kako bi očuvao samobitnost i samosvojnost. Samosvojnosti, ali danas se slobodno razvija kao ravnopravni jezik Europske Unije.

Obilježavanje Dana hrvatskoga jezika

Ovdje se daje pregled najvažnijih događanja⁸ povodom obilježavanja Dana hrvatskoga jezika u posljednjih pet godina u zadarskim odgojno-obrazovnim, visokoškolskim ustanovama, ograncima kao što je Ogranak Matice hrvatske u Zadru te u Gradskoj i Znanstvenoj knjižnici. Događanja će se prikazati kronološki, i to predavanja, rasprave, okrugli stol i forumi, predstavljanja knjiga te radionice i kvizovi od 2017. do 2022.

Kada govorimo o visokoškolskim ustanovama, neizostavna je uloga Odjela za kroatistiku Sveučilišta u Zadru, osobito njegova nekadašnjeg profesora Mile Mamića i njegovih kolega, u obilježavanju Dana hrvatskoga jezika, i to godinama prije 50. obljetnice Deklaracije. Naime, Mile Mamić još je davne 1994. obilježavao Dane organizirajući predavanja, recitale sa svojim studentima, što je često bilo i u Zadarskom studiju Hrvatskoga radija. Međutim, ovaj je rad usmjeren neizostavnoj 2017.⁹ kad se obilježavala 50. obljetnica Deklaracije; Dani su bili posvećeni akademiku Daliboru Brozoviću. Predavanje i studentsku tribinu održao je Josip Galić, a tema je bila: Povijesne okolnosti Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga jezika.¹⁰

Kao institucija koja je iznjedrila Deklaraciju, svake godine Odjel za jezikoslovlje Matice hrvatske prigodnim predavanjima obilježi te Dane, a osobito se 2017. naglasila važnost Deklaracije tijekom proslave 50. obljetnice od njezina donošenja. Tako i Ogranak Matice hrvatske u Zadru snažno sudjeluje u obilježavanju Dana hrvatskoga jezika, a osobito su zanimljiva dva predavanja, jedno profesora Josipa Lisca: Deklaracija 1967. – 2017., drugo Ivice Matešića Jeremije: Ante Stamać i hrvatski jezik.¹¹

⁸ Podatci su se prikupljali iz službenih kontakata s kolegama sa Sveučilišta u Zadru te iz službenih objava u medijima ili na službenim stranicama.

⁹ Osim predstavljanja knjiga, radionica i sl., prije svega održavaju se prigodna predavanja; primjerice 2016. u sklopu Dana kroatistike profesor Josip Lisac održao je predavanje Šezdeseta obljetnica zadarskoga Odsjeka za hrvatski jezik i književnost; profesor Josip Galić predavanje Jesmo li se već negdje sreli ili o parafrazama u novinskim naslovima; Ivana Petešić predavanje Zadar kao glagoljaško središte te predavanje i projekcija Alena Žižka i Borisa Krnete Zlatno doba hrvatskoga animiranog filma. <https://www.057info.hr/vijesti/2016-03-03/program-trecih-dana-kroatistike>

¹⁰ <http://www.unizd.hr/novosti/view/artmid/18146/articleid/28832/%e2%80%9edani-kroatistike%e2%80%9c>

¹¹ <http://ogranakmaticehrvatskeuzadru.hr/2017/03/uz-dane-hrvatskoga-jezika-2017-prikaz-knjige-prof-dr-josipa-lisca/>

U Srednjoj školi Stanka Ožanića u Zadru 2017. godine u okviru obilježavanja Dana hrvatskoga jezika Željko Jozić i Ivana Kurtović Budja održali su predavanje pod nazivom: Dijalektologija.¹²

Osnovna škola Smiljevac u Zadru u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje i Društvom profesora hrvatskoga jezika 2017. organizira Dane hrvatskoga jezika. Osobit doprinos toga obilježavanja Dana očituje se u jačanju povezanosti s Hrvatima u dijaspori, stoga je predavanje održala gradišćanska Hrvatica Andrea Zorka Kinda Barlakovich s bečke slavistike, predstojnica Katedre za hrvatski jezik u Željeznom, u Gradišću. Osim nje, predavanje je održala jezikoslovka Sanda Ham, a skup je podupro i Radoslav Katičić.¹³

Sljedeće 2018. godine tema je obilježavanja bila: Mnoga lica hrvatskoga. Predavanje je održao Antonio Sammartino, predsjednik moliško-hrvatske zaklade, govoreći o položaju 500 godina staroga govora moliških Hrvata. Osim njega, prigodni program uveličala je i moliška folklorna skupina. O pitanjima jezika Hrvata u dijaspori govorila je Sanja Vulić s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.¹⁴

Povezivati hrvatskim jezikom domovinsku i iseljenu Hrvatsku nastavilo se i 2019. godine kada je škola Smiljevac s Agencijom za odgoj i obrazovanje organizirala još jednom prigodni skup uz niz predavanja na temu: Hrvatskim povezani. Tom su prigodom ugošćeni Hrvati iz Slovačke (dječja folklorna skupina Ljubljanka i tamburaški orkestar Konjic iz Hrvatskoga Jandrofa i Čunova).¹⁵

Osim njegovanja kulturno-jezičnog identiteta, Danima se nastojala osvijestiti važnost mnogobrojnih kroatista, pa je tako 2019. godine profesor Lisac održao predavanje u Ogranku Matice hrvatske u Zadru pod naslovom: Vince – Kravar – Kolumbić – Brozović – Muljačić Uz obljetnice smrti, a profesor Božidar Šimunić održao je predavanje: Pregled jezikoslovnih zbivanja protekle godine.

Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru Dane kroatistike 2020. posvetio je čitanju; teme predavanja bila su i druga područja, primjerice Marijana Bašić i Sanja Baričević održale su predavanje: Hrvatski standardni jezik u 21. stoljeću.

Od 2020. i Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru organizira predavanje uglednih hrvatskih jezikoslovaca, pa je tako te iste godine Tamara Gazdić-Alerić održala predavanje: O tvorbi riječi u jeziku djece predškolske i rane školske dobi. Godine 2021. isti Odjel organizirao je predavanje Diane Stolac: Od rečenice do teksta.

¹² <http://ppvs-ozanic.hr/obiljezavanje-dana-hrvatskog-jezika-13-17-ozujka/>

¹³ <https://ezadar.rtl.hr/kultura/2650861/os-smiljevac-obiljezila-dane-hrvatskog-jezika-i-50-godina-deklaracije/>

¹⁴ <http://www.kalelarga.info.hr/moliski-hrvati-obogatili-ovogodisnje-dane-hrvatskog-jezika-na-smiljevku/>

¹⁵ <http://www.057info.hr/kultura/2019-03-11/dani-hrvatskoga-jezika-u-os-smiljevac>

Godine 2021. Ogranak Matice hrvatske organizirao je predavanje Josipa Lisca: U spomen na akademika Gorana Filipija. Osim njegovanja sjećanja na brojne zaslužne kroatiste, Matica ističe važnost periodičke tradicije, pa je tako sljedeće 2022. Josip Lisac održao predavanje pod nazivom: Časopisi Jezik, Krugovi i Zadarska revija/ smotra, u povodu 70. obljetnice pokretanja tih časopisa.¹⁶

Radi promicanja važnosti ovladavanja pravopisom i pravogovorom, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru 2022. organizirao je predavanje Gabriele Kišiček: Kako postati bolji javni govornik?

Osobito bogata događanjima povodom Dana kroatistike bila je 2022. kada je istoimeni Odjel Sveučilišta u Zadru organizirao niz zanimljivih predavanja tematske okosnice Riječ je lijek, i to na različitim mjestima; primjerice, u Znanstvenoj knjižnici održan je niz predavanja – Ozana Ramljak: Riječ medija, Kornelija Kuvrač-Levačić: Književnost koja liječi – biblioterapeutska funkcija čitanja te Divna Mrdeža Antonina: Što smo mi Maruliću danas? Također, Marijana Bašić održala je predavanje: Novotvorenice u hrvatskom jeziku, za Županijski aktiv nastavnika hrvatskoga jezika u osnovnim i srednjim školama, a predavanje i kviz: Od beteg vsake šorte, primjeri iz kajkavskih i čakavskih *ljekaruša* održale su Gordana Čupković i Barbara Štebih Golub.

Osim predavanja, u okviru obilježavanja Dana hrvatskoga jezika organiziraju se rasprave, forumi i okrugli stolovi. Godine 2017. Ogranak Matice hrvatske u Zadru na sam je dan donošenja Deklaracije, 17. ožujka priredio raspravu na temu Hrvatski jezik u žrvnju nesklonih mu društvenih prilika. O aktualnom položaju hrvatskoga jezika govorili su: Mile Mamić, Josip Lisac te Božidar Šimunić.¹⁷

Te za Deklaraciju jubilarne 2017. i Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru organizirao je okrugli stol: Pedeset godina Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika. Sudjelovali su ugledni jezikoslovci: Mislav Ježić, Dubravka Oraić-Tolić, Josip Lisac, Mile Mamić, Sanda Ham te Zvezdana Rados.

U okviru Dana kroatistike Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru 2020. godine organizirao je okrugli stol: Danas čitam. Sutra...? na kojemu su sudjelovale Anela Nikčević-Milković, Marijana Češi, Đurđica Ivančić, Nives Tomašević, Mirela Šušić i Sanja Knežević. Na okruglom stolu govorilo se i o knjizi: Izazovi i umijeća učenja i poučavanja: hrvatski jezik i inkluzivni pristup, autorica Marijane Češi i Đurđice Ivančić.¹⁸

Dvije godine poslije, 2022., isti je Odjel organizirao okrugli stol: Riječ je lijek (Distopija – umjetnost i/ili zbilja? Što čitamo u pandemiji? Kako nas riječ liječi?

¹⁶ <https://www.zadarskilist.hr/clanci/19032022/casopisi-jezik-krugovi-i-zadarska-revijasmotra-u-povodu-70-obljetnice-pokretanja>

¹⁷ <http://www.matica.hr/vijenac/576/Kako%20govorimo%20i%20pi%C5%A1emo%20hrvatski/>

¹⁸ <https://www.unizd.hr/obavijesti/view/dani-kroatistike-poziv-na-okrugli-stol-na-temu-danas-citam-sutra>

Umjetnička riječ i društvena kriza? Književnost i društvene mreže?) na kojemu su sudjelovali Miranda Levanat Peričić, Ante Periša, Tin Lemac, Svjetlana Sumpor i Luka Maršić.

Osim organiziranja predavanja i okruglog stola, uobičajen su način obilježavanja i predstavljanja novih izdanja knjiga. Osobito je plodonosan Ogranak Matice hrvatske u Zadru koji redovito organizira predstavljanja knjiga; primjerice, 2017. predstavljena je knjiga Josipa Lisca: *Dijalektološki i jezičnopovijesni ogleđi o kojoj su govorili Katarina Ivon, Josip Galić te sam autor knjige*. Sljedeće godine također je predstavljena knjiga Josipa Lisca: *Izabrani spisi, O povijesti hrvatskoga književnog jezika*. O knjizi su govorili Josip Faričić, Gordana Čupković, Josip Galić te sam autor.

Znanstvena knjižnica također svake godine nizom prigodnih predstavljanja svoga bogatog fonda u Odjelu rada s korisnicima i na društvenim mrežama popratiti sve važnije datume, i to od 21. veljače, kada se obilježava Međunarodni dan materinskoga jezika, pa do 17. ožujka – do Dana hrvatskoga jezika.

Postoje brojni načini kojima se može upozoriti na jezične nepravilnosti, što je ujedno i jedan od ciljeva obilježavanja Dana, pa su se tako radionice nametnule kao izvrstan način osvještavanja o brojnim jezičnim pogriješkama, o položaju hrvatskoga jezika, o hrvatskim narječjima i drugim jezikoslovnim temama. Tako je 2017. Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru u sklopu Dana kroatistike organizirao radionicu *Položaj nacionalnih jezika u slavenskim zemljama* čiji su voditelji bili Marijana Bašić, Sanja Baričević i Vice Šunjić. Te je iste, jubilarne, godine Odjel organizirao i radionicu *Najčešće pogriješke iz hrvatskoga jezika na državnoj maturi* voditeljice Ane Vulelije u Srednjoj školi kneza Branimira u Benkovcu. U Srednjoj školi Stanka Ožanića u Zadru 2017. Lana Hudeček i Milica Mihaljević održale su predavanje i radionicu s temom: *Standardni hrvatski jezik*.¹⁹

Osim Znanstvene knjižnice u Zadru i Gradska knjižnica svake godine obilježava Dane hrvatskoga jezika, pa su tako primjerice 2019. organizirali čitanja priča, izložbe, radionice (osobito zanimljiva radionica: *Ča, Kaj, Što*), kviz poznavanja hrvatskoga jezika i dr.²⁰ Godine 2020. Odjel za kroatistiku u okviru Dana kroatistike organizirao je radionicu za učenike: *Čitamo glagoljicu u Osnovnoj školi Benkovac*, čija je voditeljica bila Marija Bobanović, te radionicu: *Velik ispod zvijezda*, u Osnovnoj školi Bartula Kašića u Zadru voditeljice Ane Vulelije.

Osim radionica, često se organiziraju i kvizovi poznavanja hrvatskoga jezika, pa je tako, primjerice, Osnovna škola Zadarski otoci 16. ožujka 2018. tradicionalno organizirala kviz znanja o hrvatskome jeziku i književnosti te općoj kulturi, koji pripremaju profesori hrvatskoga jezika, a sudjeluju učenici sedmih i osmih razreda.²¹

¹⁹ <http://ppvs-ozanic.hr/obiljezavanje-dana-hrvatskog-jezika-13-17-ozujka/>

²⁰ <https://www.zadar.travel/fr/a-va-nements/d-autres-a-va-nements/15-02-2019/dogadanja-u-gradskoj-knj>

²¹ http://os-zadarski-otoci-zd.skole.hr/?news_id=664

Zaključak

O Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika mnogo se pisalo, o svemu onome što joj je prethodilo i onomu što je uslijedilo nakon njezina potpisivanja. Iz tih je tekstova jasno vidljivo da je uloga tada aktualnih hrvatskih jezikoslovaca, koji su se borili za opstanak hrvatskoga jezika, neprocjenjiva. O važnosti Deklaracije svjedoči i činjenica da se diljem Hrvatske svake godine od 11. do 17. ožujka obilježavaju Dani hrvatskoga jezika. Kako navodi Sanda Ham (2016.), neovisno na koji način, bilo predavanjem, izložbom i sl., nužno je podizati razinu jezične kulture i svijesti o hrvatskome jeziku kao dijelu nacionalnoga identiteta.

Stoga se se u radu prikazala najvažnija događanja povodom obilježavanja Dana hrvatskoga jezika u zadarskim odgojno-obrazovnim, visokoškolskim ustanovama, Matičinim ograncima, kao što je Ogranak Matice hrvatske u Zadru, te Gradskoj i Znanstvenoj knjižnici. Događanja iz posljednjih pet godina, od 2017. do 2022., prikazana su kronološki, i to predavanja, rasprave, okrugli stol i forumi, predstavljanja knjiga te radionice i kvizovi.

U okviru obilježavanja svakako je najaktivniji Ogranak Matice hrvatske u Zadru, osobito Josip Lisac koji je održao niz predavanja kojima je istaknuo važnost Deklaracije, prisjetio se brojnih znamenitih kroatista, upozorio na važnost periodike i općenito jezikoslovnih zbivanja. Osim predavanja, Ogranak je organizirao i predstavljanje knjiga, među ostalim i knjige Josipa Lisca: Dijalektološki i jezičnopovijesni ogledi. Osim Ogranka Matice hrvatske u Zadru, aktivan je i Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru organiziranjem Dana kroatistike u okviru kojih se održavaju prigodna predavanja uz tematske okosnice; primjerice, povodom obilježavanja 50. obljetnice Deklaracije Dani kroatistike bili su posvećeni akademiku Brozoviću, 2020. čitanju te 2022., s obzirom na aktualna društveno-politička zbivanja, Dani su bili posvećeni *riječi kao lijeku*. Osim predavanja, Odjel za kroatistiku organizira i tematske radionice kojima se upozorava na jezične pogriješke, na važnost tradicije čitanja glagoljice među učenicima i sl. I Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru od 2020. organizira prigodna predavanja o oblikovanju teksta, dječjem jeziku te osvještavanju važnosti govorničkih vještina. Osim zadarskoga Sveučilišta i zadarske su osnovne škole aktivne u obilježavanju Dana, osobito Osnovna škola Smiljevac koja dugi niz godina organizira manifestaciju kojom jačaju povezanost s Hrvatima u dijaspori aktualizirajući problematiku položaja hrvatskoga jezika u sredinama izvan naših prostora. Osim predavanja organiziraju se i radionice, a i kvizovi iz poznavanja hrvatskoga jezika i književnosti, primjerice u Osnovnoj školi Zadarski otoci.

Pregled događanja, predavanja i radionica koje su organizirale navedene institucije pokazatelj je kako se Dani hrvatskoga jezika dostojanstveno obilježavaju. Međutim, svakako se čini važnim istaknuti kako se u navedene aktivnosti treba uključiti i veći broj, osobito odgojno-obrazovnih, institucija koje bi inovativnim sadržajima pobudile svijest u budućih naraštaja o važnosti očuvanja hrvatskoga

jezika i njegovih vrijednosti. Upravo je to i bila nakana ovoga rada – pobuditi svijest o očuvanju jezične i kulturne baštine hrvatskoga jezika.

Literatura

- Stjepan Babić, 1997., Dani hrvatskoga jezika, *Jezik*, god. 45., br. 3., str. 114. – 115.
- Stjepan Babić, 1997., Deklaracija – međaš dvaju razdoblja, *Jezik*, br. 3. (prema Hekman, 1997.)
- Stjepan Babić, 2008., Deklaracija – činjenice i pretpostavke, *Jezik*, god. 55., br. 1., 12.–13.
- Stjepan Babić, Nataša Bašić, Mario Grčević, Sanda Ham, Radoslav Katičić, Mile Mamić, Stefan Rittgasser, 2017., Uz obilježavanje 50. obljetnice Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika, *Jezik*, god. 64., br. 1., str. 40.
- Nataša Bašić, 2017., Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika u povijesti hrvatskoga jezika i jezikoslovlja, *Jezik*, god. 64., br. 1., str. 3.–14.
- Miroslav Brandt, 1992., Pisalo se u najdubljoj sobi, *Vjesnik* 17. ožujka, Zagreb (prema Hekman, 1997.)
- Dalibor Brozović, 1991., Dokument koji je ušao u povijest, *Vjesnik*, Panorama, 15. veljače 1991. (prema Hekman, 1997.)
- Dalibor Brozović, 1997., Tri desetljeća poslije, *Jezik*, br. 3. (prema Hekman, 1997.)
- Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga jezika, *Telegram*, godina VIII., br. 359.–Zagreb, 17. ožujka 1967., str. 3.
- Sanda Ham, 2009., U Slavoniji obilježeni Dani hrvatskoga jezika, *Jezik*, god. 56., br. 2., str. 79.
- Sanda Ham, 2016., Dani hrvatskoga jezika, *Jezik*, god. 63., br. 1., str. 38.–39.
- Jelena Hekman (ur.), 1997., Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jeziku, Građa za povijest Deklaracije, MH, Zagreb
- Željko Jozić, 2016., Mjesec hrvatskoga jezika, 21. veljače – 17. ožujka, *Hrvatski jezik*, god. 3., br. 1., str. 11. – 12.
- Marina Marijačić, 2019., Dani hrvatskoga jezika u Osnovnoj školi Smiljevac u Zadru, Hrvatskim povezani, *Jezik*, god. 66., br. 1., str. 79. – 80.
- Ivo Pranjković, 2015., Ljudevit Jonke, Rasprave i članci, MH, Zagreb
- Marko Samardžija, 1990., Ljudevit Jonke, Zavod za znanost o književnosti, Zagreb
- Vlatka Štimac, 2018., Odraž Deklaracije u Rječniku dviju Matica – novi pogledi, *Jezik*, god. 65., br. 1., str. 24. – 34.

Mrežna i elektronička vrela

- Lj. Jurjević, 2018., Moliški Hrvati obogatili ovogodišnje Dane hrvatskoga jezika na Smiljevcu, *Kalelarga info.hr*, (pristupljeno 2. svibnja 2019.), <http://www.kalelarga.info.hr/moliski-hrvati-obogatili-ovogodisnje-dane-hrvatskog-jezika-na-smiljevcu/>
- Dani hrvatskoga jezika u OŠ Smiljevac, 2019., 057 info, (pristupljeno 2. svibnja 2019.), <http://www.057info.hr/kultura/2019-03-11/dani-hrvatskoga-jezika-u-os-smiljevac>.
- OŠ Smiljevac obilježila Dane hrvatskog jezika i 50. godina Deklaracije, 19. ožujka 2017., ezadar, (pristupljeno 2. svibnja 2019.), <https://ezadar.rtl.hr/kultura/2650861/os-smiljevac-obiljezila-dane-hrvatskog-jezika-i-50-godina-deklaracije/>

- Dani kroatistike, 19. ožujka 2017., Sveučilište u Zadru, (pristupljeno 3. svibnja 2019.), <http://www.unizd.hr/novosti/view/artmid/18146/articleid/28832/%e2%80%9edani-kroatistike%e2%80%9c>
- Ogranak Matice hrvatske u Zadru. 2017. (pristupljeno 4. svibnja 2019.), <http://ogranakmaticehrvatskeuzadru.hr/2017/03/uz-dane-hrvatskoga-jezika-2017-prikaz-knjige-prof-dr-josipa-lisca/>
- Odluka o proglašenju spomen-tjedna Dani hrvatskoga jezika, (pristupljeno 2. siječnja 2023.), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_03_27_338.html
- Časopis Jezik, Krugovi i Zadarska revija/smotra u povodu 70. obljetnice pokretanja, 19. ožujka 2022., (pristupljeno 30. ožujka 2022.), <https://www.zadarskilist.hr/clanci/19032022/casopisi-jezik-krugovi-i-zadarska-revijasmotra-u-povodu-70-obljetnice-pokretanja>

Sažetak

Slavica Vrsaljko, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja,
Sveučilište u Zadru, slavicav@unizd.hr
UDK 81'27:811.163.42, stručni rad
<https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.01>
primljen 4. travnja 2022., prihvaćen za tisak 5. siječnja 2023.

On the Occasion of the Celebration of the Croatian Language Days

After the public's dissatisfaction with the spelling solutions proposed in the *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika* (Eng. Orthography of the Serbo-Croatian Literary Language), the so-called *Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika* (Eng. Declaration on the Name and Status of the Croatian Literary Language) was published in 1967, which is now considered a watershed moment, not just in the linguistic context. The document was created and signed in the period between 11th and 17th March 1967, in *Matica Hrvatska* in Zagreb. Thirty years later, on 28th February 1997, the House of Representatives of the National Parliament of the Republic of Croatia passed the decision declaring the 'Croatian Language Days' – a commemorative week honouring the 1967 Declaration, the purpose of which is to promote, nurture and develop the culture and purity of the Croatian language in public use. This event aims to emphasize the importance of preserving the mother tongue with all its dialects, and to acquaint the public with the rich Croatian linguistic heritage. It is a known fact that the Croatian language has gone through turbulent developmental periods throughout history, but despite all difficulties, it has preserved its individuality and originality, and today it is freely written and spoken.

Therefore, the paper provides an overview of the most relevant events that have marked the Croatian Language Days in the last five years in Zadar's educational facilities, higher education institutions, institutions such as the Zadar branch of *Matica Hrvatska*, the Zadar City Library and the Scientific Library. The events will be presented chronologically, with lectures, discussions, round tables and forums, book presentations, workshops and quizzes that took place in the period between 2017 and 2022.

Keywords: Orthography of the Serbo-Croatian literary language, Declaration on the Name and Status of the Croatian Literary Language, Croatian Language Days